

Anne-Bebek Bağlanmasının Annelik Algısı ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

The Investigation of Mother-Baby Attachment Based on Maternal Perception and Some Variables

Nida ENGİN^{1 A,B,C,D,E,F,G}, Tülay KUZLU AYYILDIZ^{2 A,B,C,D,F,G}

¹Samsun Sağlık Bilimleri Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Samsun, Türkiye

²Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Zonguldak, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, anne-bebek bağlanmasının annelik algısı ve bazı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini Aralık 2019-Haziran 2020 tarihleri arasında Zonguldak il merkezinde bulunan iki hastanenin kadın doğum kliniklerinde doğum yapmış olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 368 anne oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında “Anne-Bebek Tanıtıcı Bilgi Formu”, “Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği”, “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Anlamsal Farklılık Ölçeği (Anne Olarak Ben ve Bebeğim)” formları kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22.0 ve AMOS 21.0 paket programları kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan annelerin, anne-bebek bağlanma düzeyi ortalamasının 22.25±2.01 (17-24) arasında değiştiği belirlenmiştir. Çalışmada anne-bebek bağlanmasının annenin eğitim, sosyal güvenceye sahip olma ve gelir durumu, aile tipi, evlilik-gebeliğin isteğe bağlı olması, doğum öncesi bakım eğitimi alma, doğum şekli, canlı doğum sayısı, bebeğin kucaklanma, ilk emzirilme zamanı ve beslenme türüne göre farklılaştığı saptanmıştır (p<0.005).

Sonuç: Sosyal destek, annelik algısı ve bebeğim algısı faktörlerinin anne-bebek bağlanmasına etkisi %42 olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne-bebek bağlanması, Annelik algısı, Bebeğim algısı, Sosyal destek algısı, Hemşirelik.

ABSTRACT

Objective: The aim of the study was to examine mother-infant attachment based on the perception of motherhood and some variables.

Methods: The sample of the study included 368 mothers who gave birth in the obstetrics clinics of two hospitals in Zonguldak between December 2019 and June 2020 and who agreed to participate in the study. Data were collected using a “Mother-Baby Information Form”, the “Maternal Attachment Inventory”, “Multi-Dimensional Scale of Perceived Social Support” and “Semantic Differential Scale (Myself as a Mother and My Baby)”. The data were analyzed using SPSS 22.0 and AMOS 21.0 programs.

Results: It was found that the mean mother-infant attachment level of the mothers in this study changed between 22.25±2.01 (17-24). It was found that mother-infant attachment changed based on the mother’s education level, having social insurance, income level, family type, intended marriage and pregnancy, receiving care training, delivery mode, the numbers of birth, hugging the baby, time of first breastfeeding and type of nutrition (p<0.005).

Conclusion: The factors of social support, perception of motherhood, and the perception of my baby have a 42% influence on mother-infant attachment.

Keywords: Mother-infant attachment, Maternal perception, My baby perception, Social support perception, Nursing.

Sorumlu Yazar: Nida ENGİN

Samsun Sağlık Bilimleri Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Samsun, Türkiye
d.nida54@gmail.com

Geliş Tarihi: 02.06.2021 – Kabul Tarihi: 11.08.2021

Yazar Katkıları: A)Fikir/Kavram, B) Tasarım, C) Veri Toplama ve/veya İşleme, D) Analiz ve/veya Yorum, E) Literatür Taraması, F) Makale Yazımı, G) Eleştirel İnceleme

1. GİRİŞ

Bağlanma; yaşam için gerekli olan, bebek ile birincil bakım veren arasında gelişen, birçok faktörden etkilenen, bebekte güven duygusunu oluşturan güçlü bir bağdır (1,2). Anne-bebek bağlanması; davranışsal ve duygusal düzeyde, gebenin bedeninde değişiklikler oldukça, uterusu genişledikçe ve annenin fetal hareketleri hissetmeye başlamasıyla artarak güçlenen annenin bebeğine karşı olan bağlanma durumudur. Anne ile bebeği arasında güçlü bir bağın oluşması bebeğin bakımının sağlanabilmesi için gereklidir. Anne bebek bağlanması arttıkça anne tüm dikkati bebeğine yöneltir (3,4).

Güçlü anne bebek bağlanması gebelik sürecinden başlayarak anneyi, sağlıklı uyku, beslenme, egzersiz alışkanlıkları, alkol madde kullanımından kaçınma, düzenli sağlık kontrollerini yaptırma gibi bebeğin sağlığını korumaya yönelik uygulamalara motive eder; annenin annelik rolüne uyumunu kolaylaştırır ve doğum sonu depresyonu azaltır (5). Annenin bebeğine karşı gösterdiği olumsuz bağlanma davranışları ise, bebekte huzursuzluk, ağlama nöbetleri, uyku sorunları, beslenme bozukluğu, büyüme-gelişme geriliği, ihmal, istismar gibi sorunların yaşanmasına neden olabilmektedir (6,7).

Kadınların gebelik boyunca annelik rolünü benimsemesi, doğum sonrası erken ve geç dönemde, bağlanma davranışları ve bebek bağlanma örüntüleri için oldukça önemlidir (8). Aynı zamanda gebelik ve doğum sonrası dönemde, anne ya da bebeğe ait bazı faktörler anne-bebek bağlanmasını etkileyebilmektedir (9). Annenin yaşı, gebeliğin istenme durumu, çocuk sayısı, ailenin sosyo-ekonomik durumu, annenin algıladığı sosyal destek, eş ile ilişki ve eş desteği gibi anneye ait faktörlerin yanında cinsiyet, sağlık sorunları, doğum sırası gibi yeni doğana ait bazı faktörlerden de anne bebek bağlanmasının etkilediği bildirilmektedir (10). Anne ve bebek arasındaki bağın oluşmasında, doğumdan sonra erken dönemde emzirmeye başlanması, anne ile bebeğin aynı odayı paylaşması, annenin bebeği ile erken dönemde iletişime geçmesi, kucağına almasının da bağlanma sürecini hızlandırabildiği bilinmektedir (4,5).

Güçlü ve sağlıklı anne-bebek bağlanması için; anne-bebek bağlanmasını etkileyen faktörlerin bilinmesi önemlidir. Bu amaçla bu araştırma annelerde, anne bebek bağlanmasının annelik algısı ve bazı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma soruları;

1. Anne-bebek bağlanma düzeyini anneye ait bazı özellikler etkiler mi?
2. Anne-bebek bağlanma düzeyini bebeğe ait bazı özellikler etkiler mi?
3. Anne-bebek bağlanma düzeyi annelik algısından etkilenir mi?
4. Anne-bebek bağlanma düzeyi algılanan sosyal destek düzeyi etkilenir mi?
5. Anne-bebek bağlanması annelik algısı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin düzeyi nedir?

2. GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın Amacı ve Tipi

Tanımlayıcı ilişki arayıcı türde yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer, Zaman ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Zonguldak il merkezinde bulunan bir devlet hastanesi ve üniversite hastanesinin kadın doğum servislerinde 1 Ocak 2019-31 Aralık 2019 tarihleri arasında canlı doğum yapan anneler oluşturmuştur (N=2300). Örneklem sayısı evren bilindiği

durumlarda kullanılan formüle göre minimum 340 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın örneklemini Aralık 2019-Haziran 2020 tarihleri arasında Zonguldak il merkezinde bulunan iki hastanenin kadın doğum kliniklerinde doğum yapmış olan anneler oluşturmuştur. Hastanelerde gerçekleşen doğum sayısına göre tabakalandırma yapılarak, üniversite hastanesinde (n=178) ve kadın doğum ve çocuk hastalıkları hastanesinde (n=190) kadın doğum kliniklerinde doğum yapmış olan, okuma-yazma bilen, görme, işitme ve mental problemi olmayan, Türkçe bilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 368 anne örneklemini oluşturmuştur.

Etik Yaklaşım

Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli etik kurul (27.06.2019-611) ve kurumlardan yazılı izinler alınmıştır. Araştırmaya katılan annelerden yazılı onam alınmıştır. Ölçeklerin araştırmada kullanılabilmesi için, ölçek yazarlarından elektronik posta yoluyla izin alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Anne-Bebek Tanıtıcı Bilgi Formu; Literatür bilgisi ışığında oluşturulan bu formda anneye, doğurganlığa ve bebeğe ait tanımlayıcı özellikleri içeren ve kategorik değişkenlerden oluşan toplamda 40 adet madde yer almaktadır (11-13).

Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği

Anne tarafından doldurulan ölçek, doğum sonrası annenin bebeğine karşı hissettiği duygusal durumları içeren sekiz maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri, “(0) Çok fazla” ile “(3) Hiçbir zaman” olmak üzere dördümlü Likert tipi derecelendirmeden oluşmaktadır. Yüksek puan anne ile bebeğin bağlanma sorunu olduğunu gösterir. Ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışmasında Cronbach alfa değeri 0.66-0.69 olarak bildirmiştir (12). Ölçeğin bu araştırmadaki Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise 0.80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bu araştırmadaki yapısal geçerliliğinin belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Uyum iyiliği değerleri ((N=368 için; $\chi^2/Sd = 3.798$; GFI=0.967; CFI=0.965; TLI=0.929; RMSEA=0,08) ölçeğin yapısal geçerliliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (14).

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Ölçek yedi dereceli olarak düzenlenmiş, 12 madden oluşan “Kesinlikle hayır 1.2.3.4.5.6.7. Kesinlikle evet” şeklinde düzenlenmiş likert tipi bir ölçektir. Ölçek, destek kaynaklarını yansıtan aile, arkadaş, özel destek olmak üzere üç alt gruptan oluşmaktadır ve her grupta da dört madde bulunmaktadır. Ölçekteki puanın fazla olması, algılanan sosyal desteğin de fazla olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı aile alt boyutu için 0.85; arkadaş alt boyutu için 0.88; özel insan alt boyutu için 0.92 ve tüm ölçek için ise 0.89 olarak bildirilmiştir (15). Ölçeğin bu araştırmadaki Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı aile alt boyutu için 0.99; arkadaş alt boyutu için 0.99; özel insan alt boyutu için 0.99 ve tüm ölçek için ise 0.98 olarak bulunmuştur. Uyum iyiliği değerleri ((N=368 için; $\chi^2/Sd = 3.936$; GFI=0.924; CFI=0.987; TLI=0.982; RMSEA=0,08) ölçeğin yapısal geçerliliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (14).

Anlamsal Farklılık Ölçeği-Anne Olarak Ben

Bu ölçek, “anne olarak kendim” kavramının değerlendirilme boyutlarını ölçer. Ölçek 11 maddeli, yedi puanlı anlamsal 11 zıt sıfat çiftinden oluşmuş olup bu 11 madde de ölçekteki 22 maddeli zıt sıfat çifti içerisine dağıtılmıştır. Ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.73-0.74 arasında bulunmuştur. Toplam puanın fazla olması olumlu annelik öz değerlendirmesini göstermektedir (11). Ölçeğin bu araştırmadaki Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.82 olarak bulunmuştur. Uyum iyiliği değerleri ((N=368 için; $\chi^2/Sd = 3.581$; GFI=0.955; CFI=0.953; TLI=0.923; RMSEA=0,08) ölçeğin yapısal geçerliliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (14).

Anlamsal Farklılık Ölçeği-Bebeğim

Bu ölçek, “bebeğim” kavramının değerlendirilme boyutlarını ölçer. Ölçek altı maddeli, yedi puanlı anlamsal altı zıt sıfat çiftinden oluşmakta olup bu altı madde, ölçekteki 21 maddeli zıt sıfat çifti içerisine dağıtılmıştır. Ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.54-0.55 arasında bulunmuştur. Alınan toplam puanın fazla olması olumlu bebeğim değerlendirmesini göstermektedir (11). Ölçeğin bu araştırmadaki Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.71 olarak bulunmuştur. Uyum iyiliği değerleri (N=368 için; $\chi^2/Sd=0.772$; GFI=0.998; CFI=1.00; TLI=1.00; RMSEA=0,00) ölçeğin yapısal geçerliliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (14).

Verilerin Toplanması

Veriler vajinal yoldan ya da sezaryen ile doğum yapan ve doğumdan sonra 24-72 saat içinde hastanede yatan annelerden toplanmıştır. Veri toplama araçları annelerin tercihine göre kendileri tarafından ya da araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile doldurulmuştur. Annelerin, veri toplama araçlarını kendi doldurmak istediği durumlarda araştırmacı annelerin yanında kalarak anlaşılmayan noktalarda açıklamalarda bulunmuştur. Bir anket formunun doldurulma süresi yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22.0 ve AMOS 21.0 (ölçeklerin doğrulayıcı faktör analizinde) paket programları kullanılmıştır. Araştırmada örnekleme oluşturan bireylerin demografik özelliklerinin analizinde tanılayıcı istatistiklerden frekans ve yüzde kullanılmıştır. Sürekli değişkenlerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum puanlar kullanılmıştır. Araştırmada kullanılacak diğer istatistiklerin belirlenmesi amacıyla puanların normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi için Kolmogrow-Smirnov (K-S) testi, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları incelenmiştir. Araştırmada iki grubun ortalamalarının karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t testi, ikiden fazla grubun ortalamalarının karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA’da gruplar arasındaki farklılaşmanın kaynağının belirlenmesinde Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Ancak gruplar arası karşılaştırmalarda gruptaki örneklem sayısı düşük olan durumlarda nonparametrik karşılığı olan Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testi için post hoc testleri bulunmadığı için gruplar arasındaki farklılaşmanın kaynağı Mann Whitney U testi ile incelenmiştir. Araştırmanın değişkenleri

arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin (açıklama/yordama gücü) incelenmesinde ise çoklu regresyon analizi stepwise metodu kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizi varsayımları; (a) yordayıcı değişkenlerin her birisinin yordanan değişkenle arasında doğrusal bağlantı olması (doğrusallık), (b) bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde korelasyon olmaması (çoklu bağlantılık), (c) otokorelasyonun (hatalardan bağımsızlık) olmaması işlemleri için şu işlemler yapılmıştır: bağımsız değişkenler arasındaki 0.80'in üzerindeki yüksek ilişki durumu bir bağımsız değişkenin diğerinin gücünü zayıflatmakta ve çoklu bağlantılık sorunu oluşturabilmektedir. Bu çalışmada bağımsız değişkenler arasındaki en yüksek ilişki 0.55 düzeyinde bulunmuştur. Ayrıca varyans büyütme faktörü (Variance Inflation Factor-VIF) değerinin 10'dan yüksek olmasının, bir bağımsız değişkenle ilgili olarak diğer bağımsız değişkenlerin açıklayamadıkları varyans olan Tolerans değerinin (1-R²) 0.20'den düşük olmasının ve durum indeks (Condition indices-CI) değerinin 30'dan yüksek çıkması durumunun da çoklu bağlantı sorununa işaret ettiği belirtilmektedir (16). Bu çalışmada maksimum VIF değeri 1.528'dir. Minimum tolerans değeri 0.654 olarak; durum indeksi maksimum değeri 20.649 olarak bulunmuştur. Bu değerler bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantılık sorunu olmadığını göstermektedir. Otokorelasyonun (hataları bağımsızlığı) olmamasına ilişkin Durbin Watson katsayısı incelenmiştir. Bu katsayının 1.5-2.5 arasında olması önerilmektedir. Bu çalışmada 2.155 olarak belirlenmiştir. Bu değerler, puanların regresyon analizine uygun olduğunu göstermektedir. Tüm istatistiksel analizlerde 0.05 anlamlılık düzeyi olarak esas alınmıştır.

3.BULGULAR

Annelerin yaş ortalamasının 28.79+5.09 olduğu, yaklaşık olarak ¾'ünün ortaöğretim ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu, %95.9'unun (n=353) isteyerek evlendiği, evlilik süresi ortalamalarının 5.52+4.03 olduğu görülmektedir. Annelerin %43.2'si (n=159) bir canlı doğum yapmış, %78'i (n=287) son gebeliklerini isteyerek gerçekleştirmiş ve %55.2'si (n=203) son doğumlarını normal doğumla yapmış oldukları, görülmektedir (Tablo 1).

Doğan bebeklerin %45.1 (n=166) kız, %54.9'u (n=202) erkektir. Annelerin %43.5'i (n=160) ilk 30 dakika içinde bebeği kucağına almış ve %27.4'ü (n=101) doğumdan hemen sonra bebeklerini emzirmişlerdir. Bebeklerin %63.3'ü (n=233) anne sütü ile beslenmektedir. Bebeklerin %26.4'ünün (n=97) doğum sonrası sağlık problemi yaşamış ve %29.1'i (n=107) kuvüzdde kalmıştır (Tablo 2).

Anne-bebek bağlanma düzeyinin anne eğitim, sosyal güvence, gelir durumu ve aile tipine göre farklılaştığı görülmüştür (p<0.05). Eğitim durumundaki farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde; yükseköğretim mezunu olan annelerin, ilköğretim ve ortaokul mezunu annelere göre anne-bebek bağlanma düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Gelir durumuna ait farklılığın ise, gelir durumu algısı iyi olan annelerin, gelir durumu algısı orta ve kötü olan annelere göre anne-bebek bağlanma düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sosyal güvencesi olan ve çekirdek aile olarak yaşayan annelerin anne-bebek bağlanma düzeylerinin de sosyal güvencesi olmayan ve geniş aile yapısında olan annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Anne-bebek bağlanma düzeyinin isteğe bağlı evlilik, canlı doğum sayısı, gebeliğin isteğe bağlı olması, doğum şekli ve doğum öncesi bakım eğitimi alma değişkenlerine göre

farklılaştığı görülmektedir ($p<0.05$). Evliliği ve gebeliği isteğe bağlı olan, normal doğum yapan, doğum öncesi bakım alan annelerin anne-bebek bağlanma düzeylerinin diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Anneleri Tanımlayıcı ve Doğurganlığa İlişkin Özellikleri (n=368)

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Anne yaş	Ort±SS	28.79±5.09	
Anne eğitim durumu	İlkokul	45	12.2
	Ortaokul	58	15.8
	Lise ve dengi	112	30.4
	Yükseköğretim	153	41.6
Baba yaş	Ort±SS	31.59±5.47	
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	39	10.6
	Ortaokul	47	12.8
	Lise ve dengi	126	34.2
	Yükseköğretim	156	42.4
Sosyal güvence	Var	341	92.7
	Yok	27	7.3
Gelir durumu	İyi	108	29.3
	Orta	234	63.6
	Kötü	26	7.1
Aile tipi	Çekirdek	275	74.7
	Geniş	93	25.3
İsteyerek evlenme	Evet	353	95.9
	Hayır	15	4.1
Evlilik süresi	Ort±SS	5.52±4.03	
Canlı doğum sayısı	1	159	43.2
	2	105	28.5
	3	78	21.2
	4 ve ↑	26	7.1
Gebeliği isteme	Evet	287	78
	Hayır	81	22
Son doğum şekli	Normal	203	55.2
	Sezaryen	165	44.8

Tablo 2. Bebeklerin Tanımlayıcı Özellikleri (n=368)

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Bebeğin cinsiyeti	Kız	166	45.1
	Erkek	202	54.9
Bebeği kucağa ilk alma	İlk 30 dak	160	43.5
	31. dak. sonra	208	56.5
İlk emzirme	Hemen	101	27.4
	1-2 saat içinde	196	53.3
	3-4 saat içinde	51	13.9
	4 saat sonrası	10	2.7
	Emzirmede	10	2.7
Bebeği besleme	Anne sütü	233	63.3
	Anne sütü ve hazır mama/Ek gıda	135	36.7
Bebeğin kuvözde kalması	Evet	107	29.1
	Hayır	261	70.9
Bebeğin doğum sonrası sağlık problemi	Var	97	26.4
	Yok	271	73.6

Canlı doğum sayısındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan ileri analiz sonucuna göre, bir canlı doğum gerçekleştiren annelerin anne-bebek bağlanma düzeyleri iki, üç ve dört canlı doğum gerçekleştiren annelerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İki ve üç canlı doğum gerçekleştiren annelerin dört ve üstü canlı doğum gerçekleştiren annelerden anne-bebek bağlanma düzeyi daha yüksektir. Canlı doğum sayısı arttıkça anne-bebek bağlanma düzeyinde azalma olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Anne-Bebek Bağlanma Düzeyinin Anneye Ait Bazı Değişkenlere, Evlilik ve Gebelik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması (n=368)

	Alt Değişkenler	n	Ort.	SS.	F	p (fark)
Eğitimidurumu*	İlkokul (1)	45	20.77	2.25	12.987	0.000 (4>1,2) (3,2>1)
	Ortaokul (2)	58	21.93	2.05		
	Lisevedengi (3)	112	22.31	2.24		
	Yükseköğretim (4)	153	22.75	1.44		
Gelirdurumu*	İyi (1)	108	22.83	1.46	14.337	0.000 (1>2,3) (2>3)
	Orta (2)	234	22.16	2.08		
	Kötü (3)	26	20.61	2.33		
Canlıdoğum*	doğum (1)	159	23.01	1.56	27.120	0.000 1>2,3,4 2,3>4
	2 doğum (2)	105	22.12	1.90		
	3 doğum (3)	78	21.16	2.14		
	4 ve üstü doğum (4)	26	19.84	1.91		
Emzirmezamamı*	Hemen (1)	101	22.86	1.72	4.284	0.001 1>2,3,4,5
	1-2 saati içinde (2)	196	22.15	1.97		
	3-4 saati içinde (3)	51	21.68	2.31		
	4 saattensonra (4)	10	21.30	2.58		
	Emzir(e)medim (5)	10	21.80	1.81		
	Alt Değişkenler	n	Ort.	SS.	t	p (fark)
Sosyalgüvence**	Var	341	22.36	1.92	3.823	0.000
	Yok	27	20.85	2.55		
Aile tipi**	Çekirdekaile	275	22.66	1.70	7.285	0.000
	GenişAile	93	21.02	2.32		
İsteğe bağlı evlilik**	Evet	353	22.37	1.93	722.500	0.000
	Hayır	15	19.40	1.76		
İsteğe bağlı gebelik**	Evet	287	22.79	1.54	11.456	0.000
	Hayır	81	20.30	2.25		
Doğum şekli**	Normal	203	22.54	1.80	3.180	0.002
	Sezaryen	165	21.88	2.18		
Bakım eğitimi alma**	Evet	311	22.40	2.30	3.587	0.000
	Hayır	57	21.38	2.20		
Bebeğin cinsiyeti**	Kız	166	22.37	1.87	1.121	0.000
	Erkek	202	21.14	2.10		
Kucağa alınmazamamı**	İlk 30 dk	160	22.68	1.73	3.670	0.000
	31. Dk sonra	208	21.91	2.14		
	Anne sütü	233	22.45	1.83		
Beslenme türü**	Anne sütü/Hazır mama/Ekgıda	135	21.89	2.25	2.589	0.010
Kuvözde kalma**	Evet	107	21.70	2.32	-3.403	0.001
	Hayır	261	22.47	1.82		
Sağlık problem yaşama**	Evet	97	21.71	2.18	-3.112	0.002
	Hayır	271	22.44	1.90		

* Tek yönlü varyans analizi (Anova), ** Bağımsız gruplar için t testi

Anne-bebek bağlanma düzeyinin bebeğin cinsiyeti, bebeğin kucağa alınma ve emzirilme zamanı, beslenme türü, kuvözde kalma ve sağlık problemi yaşama durumlarına göre farklılaştığı saptanmıştır ($p<0.05$). Kız çocuğu olan, ilk 30 dakika içinde bebeklerini kucağına alan, sadece anne sütü ile beslenen, bebeği sağlık sorunu yaşamayan ve kuvözde kalmayan annelerin anne-bebek bağlanma düzeylerinin diğer gruplara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlk emzirilme zamanına göre farklılığın bebeğini doğumdan hemen sonra emziren annelerin anne-bebek bağlanma düzeylerinin diğer gruptaki annelerden yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Anne-bebek bağlanma, algılanan sosyal destek, anlamsal farklılık-anne olarak ben ve anlamsal farklılık bebeğim değişkenleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Katsayısı kullanılmıştır. Anne-bebek bağlanma düzeyi ile algılanan sosyal destek arasında $r=0.40$ düzeyinde pozitif, anlamlı ve orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Sosyal destek algısı alt boyutları ile anne-bebek bağlanma düzeyi arasındaki korelasyon değerleri incelendiğinde aile alt boyutu ile ($p=0.001$; $r=0.47$); arkadaş alt boyutu ile $r=0.36$; yakın insan alt boyutu ile $r=0.29$ düzeyinde pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Anne-bebek bağlanma düzeyi ile annenin annelik algısı (anne olarak ben) arasındaki ilişki incelendiğinde $r=0.54$ düzeyinde pozitif orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna göre annelerin anneliğe ilişkin anlamsal farklılık (anne olarak ben) düzeyleri arttıkça anne-bebek bağlanma düzeylerinde anlamlı bir artışın meydana gelebileceği söylenebilir. Anne-bebek bağlanma düzeyi ile annenin bebeğine ilişkin anlamsal farklılık düzeyi arasında $r=0.33$ düzeyinde pozitif, anlamlı ve orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna göre annelerin bebeklerine ilişkin olumlu algıları arttıkça anne-bebek bağlanma düzeylerinde anlamlı bir artışın meydana gelebileceği söylenebilir (Tablo 4).

Tablo 4. Değişkenler Arası Korelasyon Değerleri (n=368)

	Ort.	SS.	(1)	(2)	(2-1)	(2-2)	(2-3)	(3)	(4)
Anne-Bebek Bağlanma (1)	22.2 5	2.01	1.00						
Algılanan Sosyal Destek (2)	62.7 2	16.1 5	0.40*	1.00					
<i>Aile (2-1)</i>	23.7 1	5.06	0.47*	0.80*	1.00				
<i>Arkadaş (2-2)</i>	20.0 2	6.28	0.36*	0.93*	0.61*	1.00			
<i>Yakın İnsan (2-3)</i>	18.9 8	6.67	0.29*	0.94*	0.60*	0.86*	1.00		
Anlamsal Farklılık-Anne Olarak Ben (3)	51.2 3	7.31	0.54*	0.27*	0.23*	0.35*	0.16*	1.00	
Anlamsal Farklılık - Bebeğim (4)	22.8 8	3.92	0.33*	-0.04	0.01	0.04	-0.14*	0.55*	1.00

* $p<0.01$

Araştırmada annelerin sosyal destek algısı (aile, arkadaş, yakın insan), annelik algısı (anlamsal farklılık-anne olarak ben) ve bebek algısının (anlamsal farklılık-bebeğim) anne-bebek bağlanma düzeyi üzerindeki etkisinin (açıklama/yordama gücü) incelenmesi için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda sosyal destek algısı alt boyutları olan aile, arkadaş ve yakın insan ile anlamsal farklılık-anne olarak ben ölçek puanları ve anlamsal farklılık-

bebeğim ölçek puanları bağımsız değişkenler olarak belirlenirken, anne-bebek bağlanma ölçek puanları ise bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Anne-bebek bağlanma düzeyinin %42.3'ü anlamsal farklılık-anne olarak ben, sosyal destek algısı (aile) ve anlamsal farklılık bebeğim puanları tarafından açıklanmaktadır (yordanmaktadır) (Tablo 5).

Tablo 5. Annelerin Anlamsal Farklılık-Anne Olarak Ben, Anlamsal Farklılık Bebeğim ve Sosyal Destek Algılarının Anne Bebek Bağlanma Düzeyine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	St. Beta	t	p	R ²	Düz. R ²	F
Model 1 Anne Bebek Bağlanma	Sabit		23.410	0.000	0.288	0.286	148.086
	Anlamsal Farklılık- Anne Olarak Ben	0.537	12.169	0.000			
Model 2 Anne Bebek Bağlanma	Sabit		19.866	0.000	0.419	0.415	131.34 5
	Anlamsal Farklılık- Anne Olarak Ben	0.453	11.063	0.000			
	Sosyal Destek (Aile)	0.371	9.049	0.000			
Model 3 Anne Bebek Bağlanma	Sabit		17.927	0.000	0.428	0.423	90.609
	Anlamsal Farklılık- Anne Olarak Ben	0.388	7.911	0.000			
	Sosyal Destek (Aile)	0.384	9.352	0.000			
	Anlamsal Farklılık- Bebeğim	0.114	2.394	0.017			

4.TARTIŞMA

Doğumdan sonraki süreçte anne ile bebeğin bağlanması erken dönemde başlatılması bebeğin daha sonraki gelişim dönemlerini de olumlu yönde etkilemektedir. Doğumdan hemen sonra annenin bebeği ile bir araya gelmesi, bebeğini kucaklaması ve emzirmesi bağlanma sürecinin ilk aşamalarındandır (4). Anne bebek bağlanması anneye ve bebeğe ait birçok değişkenden etkilenmektedir.

Çalışmada anneye ait tanımlayıcı özelliklerden eğitim durumuna bağlı olarak anne-bebek bağlanma düzeyinde artış olduğu; eğitim durumu arttıkça bağlanma düzeyinin de arttığı görülmüştür. Yapılan çalışmalarda anne-bebek bağlanma düzeyi ile anne eğitim durumu arasında farklı sonuçlar elde edilmiştir (17-20). Bazı çalışmalarda yapılan çalışmaya benzer şekilde eğitim durumu arttıkça bağlanma düzeyinin de arttığı belirlenirken (17,18); bazı çalışmalarda ise anne eğitim durumunun anne bebek bağlanmasını etkilemediği belirlenmiştir (19, 20). Eğitim düzeyinin yükselmesi ile annelerin bebek bakımı konusunda daha fazla bilgiye ulaşabilmesi mümkün olduğundan anne-bebek bağlanma düzeyinin de yüksek olabileceği düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanma düzeyinin annenin sosyal güvence sahip olma ve gelir durumuna göre farklılaştığı; sosyal güvenceye sahip olan ve gelir durumu yüksek olan annelerin bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda da benzer şekilde sosyal güvencesi (18) ve gelir durumu iyi olan (21) annelerin anne-bebek bağlanma düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Annenin sosyal güvencesinin ve gelir durumunun bağlanma düzeyini etkilemesi beklendiği bir bulgudur. Annenin sosyal güvencesinin olmaması ve ekonomik sorunlarının olması gelecekle ilgili kaygılarının artması nedeniyle bağlanmayı olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanma düzeyinin aile tipine göre farklılaştığı, çekirdek aile olarak yaşayan annelerin, anne-bebek bağlanma düzeyleri geniş aile olarak yaşayana ailelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Şolt Kırca ve Savaşer ise çalışmalarında, aile tipinin anne-bebek bağlanma düzeyini etkilemediğini bildirmiştir (20). Çekirdek ailelerde anneler bebeğinin bakımını kendi yerine getirirken aynı zamanda bebeği ile daha çok baş başa kalabilmektedir. Ancak geniş ailelerde genelde bebeğin bakımında aile büyüklerinin etkili olmasının, annenin bebeği ile daha az vakit geçirmesinin ve bebeğinin bakımına daha az katılmasının bu durumda etkili olabileceği düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanma düzeyinin isteğe bağlı evlilik değişkenine göre farklılaştığı, isteğe bağlı evlilik gerçekleştiren annelerin anne-bebek bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Lerum ve LoBiondo-Wood çalışmaya benzer sonuçlar elde etmiştir (22). Annenin kendi isteği ve istediği kişiyle evlenmesi nedeniyle daha mutlu olmasının bebeği ile bağlanmasını da olumlu etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanma düzeyinin annenin canlı doğum sayısına göre farklılaştığı, canlı doğum sayısındaki artışa bağlı olarak anne-bebek bağlanma düzeyinde azalma olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularını destekler şekilde Mutlu ve ark. ilk kez çocuğu olan annelerin iki veya daha fazla çocuğu olan annelere göre bağlanma düzeyinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir (10). Bu durumun annenin çocuk sayısı arttıkça bakım vereceği kişi sayısı arttığından bağlanma düzeyinin azalmasının olağan bir durum olduğu düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanma düzeyinin isteğe bağlı gebelik değişkenine göre farklılaştığı, isteğe bağlı gebelik gerçekleştiren annelerin anne-bebek bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bir çalışmada da araştırma bulgusunu destekler şekilde gebeliğin planlı olması durumunda bağlanmanın yüksek olduğu belirtilirken (23); bazı çalışmalarda ise bu durumun anne bebek bağlanmasını etkilemediği belirtilmiştir (21,24). Annelerin çocuklarını planladıkları zaman diliminde isteyerek dünyaya getirmesinin bebeği her yönden kabullenerek annelik rolüne hazır olmayı ve anne-bebek bağlanma düzeyini arttıracığı düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanma düzeyinin doğum yöntemi değişkenine göre farklılaştığı, normal doğum gerçekleştiren annelerin anne-bebek bağlanma düzeylerinin, sezaryen ile doğum gerçekleştiren annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan bazı çalışmalarda araştırma bulgusunu destekler şekilde vajinal yoldan doğum yapan annelerin bağlanma düzeylerinin sezaryen ile doğum yapan annelere göre daha yüksek olduğu tespit edilirken (19,25); bazı çalışmalarda ise doğum şeklinin bağlanmayı etkilemediği tespit edilmiştir (24,26). Normal doğum yapan annelerin bebeklerini daha erken dönemde görebilmesinin bağlanmayı olumlu etkilediği, sezaryen ile doğum gerçekleştiren annelerin ise ağrısının olması, fiziksel olarak kısıtlı olması ve bebeklerini daha geç görmelerinin bağlanmayı olumsuz etkileyebileceği belirtilmektedir (27). Normal doğum yapan annelerin bağlanma düzeyinin yüksek olması beklendik bir bulgudur. Vajinal yoldan gerçekleşen doğumlarda annenin bebeği ile erken dönemde teması sağlanıp, emzirme süreci erken dönemde başlatıldığından sezaryen ile doğum yapan annelere göre bağlanma düzeyinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanma düzeyinin bebeğin kucaklanma zamanına göre farklılaştığı, ilk 30 dakika içinde bebeklerini kucaklayan annelerin anne-bebek bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Mutlu ve ark. (10), Çakır ve Alparslan (27)'ın yaptıkları çalışmalarda, bebeğini kucaklayarak ten tene temas içinde olan annelerin bağlanma

düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Anne-bebek bağlanması doğumdan hemen sonra başlatılabilmesi için anne ile bebeğin en kısa zamanda bir araya gelip temasının sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanması düzeyinin bebeğin ilk emzirme zamanına göre farklılaştığı, doğumdan hemen sonra emziren annelerin diğer gruptaki (1-2 saat içinde emziren, 3-4 saat içinde emziren, 4 saatten sonra emziren ve emziremeyen) annelerden anne-bebek bağlanması düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak bazı çalışmalarda ilk emzirme zamanının annelerin bağlanması düzeyine etkisi olmadığı ifade edilmiştir (19,24). Bağlanması sürecinde emzirme önemli bir faktör olduğundan doğumdan sonra bebeğini en kısa sürede emziren annelerin bebeği ile aralarındaki bağlanmanın olumlu etkilenmesi beklendiği bir bulgudur.

Anne-bebek bağlanması düzeyinin bebeğin beslenme türüne göre farklılaştığı, anne sütü ile beslenen bebeklerin annelerinin anne-bebek bağlanması düzeylerinin, anne sütü yanında hazır mama ve ek gıdalarla beslenen bebeklerin annelerinin anne-bebek bağlanması düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bebeği anne sütü ile beslenen annelerin bağlanması düzeylerinin daha fazla olduğunu tespit edilmiştir (18,28). Anne sütü alan bebeklerde emzirme zamanları anne ve bebek için çok özel anlardır. Bu süreçte anne bebeği ile baş başa kalmakta ve hem anne hem bebek doyum yaşamaktadır. Bu sebeplerden dolayı anne sütü alan bebeklerin anne-bebek bağlanması düzeyinin yüksek olması beklendiği bir bulgudur.

Anne-bebek bağlanması düzeyinin bebeğin doğum sonrası sağlık problemi yaşamasına ve kuvözde kalma durumuna göre farklılaştığı, bebeği sağlık problemi yaşayan ve kuvözde kalan annelerin anne-bebek bağlanması düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bulgularımızı destekler şekilde Wigert ve ark. (29), çalışmalarında, bebeğin hastanede kalmasının bağlanmayı olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Anne-bebek bağlanmasında annenin bebeği ile erken dönemde teması geçmesi istenilen bir durumdur. Ancak sağlık sorunu yaşayan ya da bebeği kuvözde olan anneler bebekleri ile erken dönemde teması geçmeyebilmektedir. Yapılan çalışmada annelerin bebeklerinin sağlık sorunu nedeniyle kuvöze alınmalarının anne-bebek bağlanması düzeyini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanması düzeyinin doğum öncesi bakım eğitimi alma değişkenlerine göre farklılaştığı, bakım eğitimi alan annelerin anne-bebek bağlanması düzeylerinin, almayan annelere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalarda bakım eğitimi alan annelerin bağlanması düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (18,30). Bebeğin bakımına yönelik eğitim alan annelerin anne-bebek bağlanması düzeylerinin yüksek olmasının annelerin bebeklerinin bakımında kendilerine güvenmelerine ve kaygı yaşamamalarına bağlı olabileceği düşünülmektedir.

Anne-bebek bağlanması düzeyi ile algılanan sosyal destek arasında pozitif, anlamlı ve orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna göre annelerin sosyal destek algısı arttıkça anne-bebek bağlanması düzeyinde anlamlı bir artışın meydana geleceği söylenebilir. Yapılan çalışmalarda da annenin sosyal destek sistemlerinin iyi olmasının bağlanması düzeyini arttırdığını, annenin çevresinden destek alarak iş yükünün biraz da olsa hafiflemesi, dinlenip kendine vakit ayırabilmesi ile daha huzurlu ve mutlu olduğu belirtilmektedir (19,21,25).

Anne-bebek bağlanması düzeyi ile annenin, annelik algısı ve bebeğine ilişkin anlamsal farklılık düzeyi arasında pozitif orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Buna göre annelerin anneliğe ve bebeklerine ilişkin olumlu anlamsal farklılık düzeyleri arttıkça anne-bebek bağlanması düzeylerinde anlamlı bir artışın meydana gelebileceği söylenebilir. Yapılan çalışmalarda da

annelik ve bebeğe ilişkin algıların oluşmasında bağlanmanın önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir (8,25).

Regresyon modeline göre anlamsal farklılık anne olarak ben, anlamsal farklılık-bebeğim ve sosyal destek algısı (aile) puanları birlikte alındığında anne-bebek bağlanma düzeyinin %42.3'ünü açıkladığı görülmüştür. Anne-bebek bağlanması annenin yakın arkadaş ve çevreden aldığı sosyal destekten etkilemezken, annenin aileden aldığı sosyal destek, annelik ve bebeğim algısından etkilendiği tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bu üç ölçeğin birbiri ile karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Anne-bebek bağlanmasının annelik algısı ve bazı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şöyledir:

- Eğitim düzeyi yüksek, sosyal güvenceye sahip, gelir durumu iyi, çekirdek aile yapısı olan, kendi isteği ile evlenen ve gebe kalan annelerin diğer gruplardaki annelere göre anne-bebek bağlanma düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Doğum öncesi bakım için eğitim alan, normal doğum yapan, doğumdan sonra ilk 30 dakika içinde bebeklerini kucağına alan, emziren, bebeğini anne sütü ile besleyen, bebeği sağlık sorunu olmayan ve kuvözde kalmayan annelerin diğer gruplardaki annelere göre anne-bebek bağlanma düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Çalışmada anne-bebek bağlanma düzeyi ile algılanan sosyal destek, annenin kendine ve bebeğine ilişkin anlamsal farklılık düzeyi arasında pozitif, anlamlı ve orta düzeyde ilişki bulunmuştur.
- Regresyon modeline göre anlamsal farklılık anne olarak ben, sosyal destek algısı (aile) ve anlamsal farklılık-bebeğim puanları birlikte alındığında anne-bebek bağlanma düzeyinin %42.3'ünü açıkladığı belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda;

- Sağlık profesyonellerinin özellikle hemşirelerin anne adaylarına ve eşlerine gebelik ve doğumdan sonraki süreçte destek vermesi, eğitim programları ile gebenin doğumdan sonraki fiziksel ve duygusal sürece hazırlanması,
- Sağlık profesyonellerinin bebeği kuvözde kalan annelere, bebeği ile etkili şekilde bağlanabilmesi için yeterince bilgilendirme sağlaması ve aile merkezli bakım uygulayarak bu süreci en etkili şekilde yönetmesi önerilmektedir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli etik kurul (27.06.2019-611) ve kurumlardan yazılı izinler alınmıştır. Araştırmaya katılan annelerden yazılı onam alınmıştır. Ölçeklerin araştırmada kullanılabilmesi için, ölçek yazarlarından elektronik posta yoluyla izin alınmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKLAR

1. Soysal A. Ş., Bodur Ş., İşeri E, Şenol S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klin. Psikiyatr.Derg.* 8 (2), 88-99.
2. Yılmaz, S. D. (2013). Prenatal anne-bebek bağlanması. *HEAD*, 10 (3), 28-33.
3. Kavlak O, Şirin A. (2009). Maternal bağlanma ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması. *UIBD*, 6 (1), 188-202.
4. Köse, D., Çınar, N., Altınkaynak, S. (2013). Yenidoğanın anne ve baba ile bağlanma süreci. *STED*, 22 (6), 239-245.
5. Güleşen, A., Yıldız, D. (2013). Erken postpartum dönemde anne bebek bağlanmasının kanıta dayalı uygulamalar ile incelenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12 (2), 177-82.
6. Brandon, A. R., Pitts, S., Denton, W. H., Stringer, C. A., Evans, H. M. (2009). A history of the theory of prenatal attachment. *J Prenat Perinat Psychol Health*, 23 (4), 201-229.
7. İşler, A. (2007). Prematüre bebeklerde anne-bebek ilişkisinin başlatılmasında yenidoğan hemşirelerinin rolü. *Perinatoloji Dergisi*, 15 (1), 1-6.
8. Çalışır H, Karaçam Z. (2011). Factors associated with parenting behavior of mothers in the early postpartum period in Turkey. *Nursing & Health Sciences*, 13, 488-494.
9. Dubber, S., Reck, C., Müller, M., Gawlik, S. (2015). Postpartum bonding: the role of perinatal depression, anxiety and maternal-fetal bonding during pregnancy. *Arch Womens Ment Health*, 18 (2), 187-195.
10. Mutlu, C., Yorbik, Ö., Tanju, İ. A., Çelikel, F., Sezer, RG. (2015). Doğum öncesi-doğum sırası ve doğum sonrası etkenlerin annenin bağlanması ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 442-450.
11. Çalışır, H. (2003). *İlk kez anne olan kadınların annelik rolü başarımlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
12. Karakulak, Aydemir H., Alparslan Ö. (2016). Anne-bebek bağlanma ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması (Aydın örneği). *Journal of Contemporary Medicine*, 6(3);188-199.
13. Eren Balcı, M. (2018). *Prematüre bebeği yenidoğan yoğun bakımda yatan annelerde anne bebek bağlanması ve ilişkili faktörler.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
14. Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with amos. basic concepts, applications and programming*, Routledge, New York.
15. Eker, D., Arkar, H., Yaldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1), 17-25.
16. Can, A. (2016). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi.* (4. Baskı) Ankara: Pegem.
17. Yahşi, G., Bayraktar, S. (2016). Bağlanma kuramı çerçevesinde doğum sırasının bağlanma stilleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *IJSSER*, 2 (1), 209-218.
18. Dayan, G. (2019). *Postpartum depresyonda maternal bağlanma ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Lefkoşa.
19. Çankaya, S., Yılmaz, S. D., Can, R., Kodaz, N. D. (2017). Postpartum depresyonun maternal bağlanma üzerine etkisi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4, 232-240.
20. Kırca, A. Ş. & Savaşer, S. (2017). Doğum sayısının anne-bebek bağlanmasına etkisi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 4(3), 236-243.

21. Bilgin, Z. & Ecevit Alpar, Ş. (2018). Kadınların maternal bağlanma algısı ve anneliğe ilişkin görüşleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(1), 6-15.
22. Lerum C. W. & LoBiondo-Wood G. (1989). The relationship of maternal age, quickening and physical symptoms of pregnancy to the development of maternal-fetal attachment. *Birth*, 16 (1), 13-7.
23. Yılmaz S. D. & Beji N. K. (2010). Gebelerin stresle başa çıkma, depresyon ve prenatal bağlanma düzeyleri ve bunları etkileyen faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 20 (3), 99- 108.
24. Akşit, E. (2018). *Postpartum dönemdeki annelerin ruhsal durumlarının anne bebek bağlanmasına etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.
25. Belkız, Lİ. (2017). *Doğum şeklinin anne bebek bağı üzerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.
26. Akyüz Y. (2017). *Doğum yapan kadınların maternal bağlanma ve emzirme öz-yeterliliği ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.
27. Çakır, D., Alparslan, Ö. (2018). Doğum tipi değişkeninin anne-bebek etkileşimi ve annenin bebeğini algılaması üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Journal Of Contemporary Medicine*, 8 (2), 139-147.
28. Alan, H., Ege, E. (2013). The influence of social support on maternal-infant attachment in Turkish Society. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 16 (4), 234-40.
29. Wigert, H., Johannson, R., Berg, M., Hellströ, A.L. (2006). Mothers' experiences of having their newborn child in a neonatal intensive care unit. *Scandinavian J Caring Sciences*, 20 (1), 35-41.
30. Öztürk, S., Erci, B. (2016). Postpartum dönemdeki primipar annelere loğusa ve yenidoğan bakım eğitimi maternal bağlanmayı arttırdı: Son test kontrol gruplu eğitimsel araştırma. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5 (3), 129-134.